

Подільському єврейської інтелігенції для обговорення питання про створення в Подільській губернії землеробської колонії для євреїв, 1881 – 1882 рр., – 4 арк.

26. ЦДІА України. – Ф.442. – Оп.535. – Спр.353. Справа про порушення євреями закону від 3 травня 1882 р. про обмеження їхніх орендних прав на землю, 1882 – 1885 р., – 69 арк.

27. ЦДІА України. – Ф.442. – Оп.542. – Спр.100. Про порушення поміщиками і євреями закону, що забороняє їм здобувати нерухоме майно в Подільській губернії. Зі звітів губернатора за 1887 й 1888 р., – 82 арк.

28. ЦДІА України. – Ф.442. – Оп.607. – Спр.1. Справа про Височайшезатвердженні 27 грудня 1884 р. правила відноснопридбання у власність, заклад і орендування в 9-тиЗахіднихгуберніях земельного майна поза містами і містечкамирозташованих, 1885 – 1893 рр., – 211 арк.

29. Число євреїв-землевладельцев в западныхгуберниях // Киевлянин. – 1872. – №38. – С.1 – 2.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бородій Андрій Іванович –аспірант кафедри історії України К-ПНУ імені Івана Огієнка

Наукові інтереси: проблеми історії життя та діяльності єврейської національної меншини на території Правобережної України у 1861 – 1914 рр.

УДК 929,6 (477) “193/194”

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПРИСВОЄННЯ ПОЧЕСНИХ ЗВАНЬ У НАГОРОДНІЙ СИСТЕМІ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В ДОВОЄННИЙ ЧАС ТА ПЕРІОД ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Віктор ВОРОНІН (Київ)

Досліджено історію розвитку у вітчизняній нагородній системі практики відзначення почесними званнями з двадцятих років ХХ сторіччя до періоду Великої Вітчизняної війни, її зміст і документально-правову базу.

Ключові слова: нагородна система, почесні звання, кодекс законів про народну освіту, УСРР, УРСР, українська фалеристика, Велика Вітчизняна війна, Положення про почесні звання Української РСР.

Researched the history of the domestic system of awards celebration honors the practice during Great Patriotic War, improvements documented framework of the award of the Institute and its importance for achieving the Great Victory.

Keywords: System of awards, honors, USSR, the Great Patriotic War, the provisions of honors Ukrainian SSR.

Не можна не погодитися з наступною тезою класичного дослідження з історії вітчизняної фалеристики “Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини” щодо питання генези нагородного інституту почесних звань у Радянській Україні: “Паралельно з орденами центру й республіканською державною відзнакою в нагородній системі України набули високого авторитету й значення почесні звання – нова форма відзначення громадян за успіхи в господарському та культурному будівництві в республіці” [1, с. 299].

Уперше вони з’являються в нагородній системі УСРР уже на самому початку 20-х років.

У кодексі законів про народну освіту УСРР розділ третій під назвою “О присвоєнні почетных званій” був повністю присвячений цьому питанню. І саме тоді вперше у вітчизняній нагородній системі з’являється практика нагородження почесними званнями, що було абсолютною новацією у світовій фалеристичній практиці. Важко переоцінити значення цього факту, враховуючи, що до середини 90-х років, уже за часів незалежної України, саме почесні звання були головним, а де-факто й майже єдиним елементом вітчизняної нагородної системи.

У вищезгаданому Кодексі законів про народну освіту УСРР було визначено наступне щодо введення інституту почесних звань:

“765. Особо отличившиеся как дарованиями, так продолжительностью и преданностью служении трудящимся массам, работники искусств могут быть награждаемы званием Заслуженного артиста (художника) УССР”.

Також у Кодексі чітко визначався порядок присвоєння почесних звань діячам мистецтв та матеріальні привілеї, які надавалися нагородженим:

“766. Означенные званія присваиваются постановлениями коллегии Наркомпроса, по представлении Главполитпросвета, согласованным с соответственными руководящими

професійними органами і можуть бути супроводжені присудженням цінних матеріальних нагород.

767. Присвоєння звання Народного артиста (художника), а також отличий, супроводжених матеріальним пожиттєвим забезпеченням, вноситься Главполитпросветом через Наркомпрос на утверждение Совета Народных Комиссаров” [2, с. 765 – 767].

Уведення інституту нагородження почесними званнями не залишилося тільки на папері – практично відразу він почав реалізовуватися на практиці. Серед перших нагороджених були визначні діячі українського мистецтва, що повинно було продемонструвати турботу комуністичної влади про його розвиток.

Серед наявних архівних матеріалів першим документом про нагородження діячів українського мистецтва почесним званням є Постанова Ради Народних Комісарів УРСР про нагородження видатної української акторки й однієї із засновниць українського професійного театру М.К. Заньковецької (Андросовської) (міститься у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України). Навряд чи можна сумніватися, що ця Постанова була першою в черзі нагородження почесними званнями.

Згадану урядову постанову від 12 січня 1923 року підписали в Харкові наступні посадові особи (подається мовою оригіналу) – “За председателя Совета Народных Комиссаров УСРР М. Фрунзе, Управляющий делами Совнаркома П. Солодуб, Секретарь СНК И. Стрелков” [3, арк. 29].

Особливо зазначимо те, що Постанова була підписана самим М. Фрунзе, надзвичайно важливою фігурою не тільки в республіканській, але і в союзній державно-партійній ієрархії, свідчить про велику увагу, яка приділялася владою питанню нагородження діячів мистецтва почесними званнями.

Відповідно до підписаної Постанови Раднаркому: “В ознаменование сорокалетия сценической деятельности Марии Константиновны Заньковецкой и заслуги ее перед украинским театром Совет Народных Комиссаров постановил:

1. Представитъ Марии Константиновне Заньковецкой звание Народной артистки УСРР.
2. Театр бывший Троицкий народный дом в Киеве именовать впредь театром им. М.К. Заньковецкой.
3. Признать за М.К. Заньковецкой право на усиленную пожизненную пенсию и предложить НКСобесуи НКПросу установить размер таковой” [3, арк. 29].

Звертає на себе увагу наступна обставина. Нагородження почесним званням із самого початку не було суто моральним заохоченням – воно передбачувало одночасно й надзвичайно суттєві матеріальні пільги (у цьому разі встановлення високої пожиттєвої пенсії). Таким чином, це суттєво підвищувало вагу згаданої нагороди, у тому числі порівняно з нагородженим більш високими державними відзнаками. Достатньо згадати, що навіть нагородження найвищою державно відзнакою УСРР – орденом Трудового Червоного Прапора не передбачало автоматично надання якихось фінансових пільг чи будь-яких матеріальних привілеїв.

Після нагородження М.К. Заньковецької було проведено ще низку нагороджень видатних діячів національного мистецтва.

При цьому слід відзначити, що поступово нагородження набували все більш усталені форми, у тому числі йому передувало обов’язкове подання з переліком заслуг кандидата на відзнаку, що не завжди було зроблено при найперших нагородженнях.

Усталена процедура нагородження чітко відслідковується на наявних архівних документах. Також вона свідчить про зростання престижності нагородження почесним званням, що впливає з тексту обґрунтування нагородження, де ретельно перераховуються заслуги кандидата й робиться пропозиція про нагородження.

Прикладом цьому є кілька обґрунтувань нагородження на видатних діячів української культури, які були нагороджені після М.К. Заньковецької.

Так, в обґрунтуванні нагородження (було підписано в Харкові 8 серпня 1925 року) почесним званням народного артиста видатного режисера Леся Курбаса було сказано наступне: “Беручи до уваги невтомну роботу тов. Курбаса О.С. в галузі революційного театрального мистецтва, його заслуги як провідника нових течій в українському театральному мистецтві, що значно сприяв розвитку пролетарського театру в Україні й поступовому перетворенню форм останнього, а також заслужену популярність його серед робітників, селян не тільки в УСРР, але

й поза її межами, Рада Народних Комісарів постановила: нагородити артиста і режисера Курбаса Олександра Степановича званням Народного артиста Республіки” [4, арк. 26].

Також слід зазначити, що нагородженню передувала обов’язкова низка попередніх документів, без яких нагородження не могло відбутися і їхня кількість постійно збільшувалася, що свідчило про ускладнення процедури. Серед них головним документом було подання профільного народного комісаріату, в якому потрібно було надзвичайно детально перерахувати заслуги претендента на нагородження почесним званням.

Так, у поданні на нагородження видатної української акторки М.М. Старицької було сказано, що вона є “найстарішою й видатнішою акторкою Українського театру, що вона є фундатором першої в Україні Драматичної школи, що існує й досі, що вона, маючи змогу займати дуже видатне положення в колі найкращих театрів, головним чином проводила свою роботу у фабрично-заводських районах і заснувала кілька народних театрів, що існують дотепер. Протягом 40 років М.М. Старицька сповна віддавалася артистичній і педагогічній діяльності й має заслуги як “Герой труда” [5, арк. 108].

Про постійну деталізацію процесу оформлення документів на нагородження свідчить і те, що з часом обов’язковою для всіх кандидатів на нагородження стала особиста підписка про політичну лояльність, без якої в більшості випадків не проводилося оформлення документів.

Так, наприклад, артист театру Української державної драми в м. Одесі І.Е. Замічковський 18 березня 1926 року дав розписку про політичну лояльність наступного змісту: “Я, нижче підписаний Іван Едуардович Замічковський, артист українського театру, даю свій підпис. Що до цього часу проти Радянської влади не виступав і виступати не буду” [5, арк. 53].

Цікаво, що при цьому так і не було вироблено усталеної форми подібної підписки про політичну лояльність, що було однією з ознак того, що нагородна система УСРР була досить довгий час у процесі становлення.

Про довільність форми цього обов’язкового для нагородження документа свідчить, наприклад, підписка від 25 березня 1926 року співака Харківської державної опери О.Г. Мосіна, котра значно відрізняється від тексту підписки І.Е. Замічкова: “В Наркомпросвещения артиста Государственной оперы Александра Григорьевича Мосина. Заявление. Настоящим подтверждаю, что за все время существования Советской власти к последней относился всегда сочувственно и ни в каких выступлениях против Советской власти не участвовал” [5, арк. 73].

Однак у деяких особистих справах нагороджених згадана підписка відсутня.

Ця деяка неусталеність процедури нагородження, відсутність єдиного для всіх випадків чіткого переліку документів, необхідних для нагородження (хоча в цілому процес поступово постійно розвивався в напрямі деталізації та формалізації), було характерне для вітчизняної нагородної системи до середини 30-х років. Як цілком правильно зазначається в “Українській фалеристиці. З історії нагородної спадщини”: “Навіть короткий перелік нагороджень, що відбувалися в Україні з 1922 року, дає підставу стверджувати – надання “почесного чину” не мало чітко визначеного правового підґрунтя. Подання про нагородження надходили від різних установ та відомств, надсилалися до Наркомпросу, ВУЦВК або РНК УСРР, а далі справа полягала тільки в тому, щоб проштовхнути в урядових інстанціях того чи іншого кандидата. Саме через це і через відсутність архівних джерел та документів установ за ті роки, відомості про кількість та персональний склад нагороджених не потрапили до статистичних документів офіційної звітності. Облік державних нагороджень в Україні почали вести систематично лише з 1935 року” [1, с. 305].

1934 рік став переломним у процесі формалізації та вдосконалення інституту нагородження почесними званнями. Саме з цього часу процес набув чіткого оформлення в тодішньому правовому полі й став усталеним та чітко формалізованим в усіх планах.

13 січня 1934 року в м. Харкові була прийнята спільна Постанова ВУЦВК та Раднаркому УСРР про почесні звання працівникам науки, техніки й мистецтва, що знаменував початок якісно нового періоду в нагородженні почесними званнями, а також значно розширив коло осіб, які могли бути ними нагородженими (додавши до діячів культури працівників сфери науки і техніки).

Прочитуємо найважливішу частину згаданої постанови:

“Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народних Комісарів УСРР постановили:

1. Встановити такі почесні звання для працівників науки, техніки і мистецтва:
 а) Заслужений діяч науки, техніки або мистецтва.
 б) Народний артист (художник) республіки.
 в) Заслужений артист (художник) республіки.
 2. Звання Заслуженого діяча науки або техніки надається за особливо цінні праці в галузі науки або техніки, чи за особливо важливі для соціалістичного будівництва відкриття й винаходи, або за видатну науково-практичну, науково-педагогічну й науково-популяризаторську діяльність.

3. Звання заслуженого діяча мистецтва надається за видатну художню діяльність або за особливо цінні художні твори в будь-якій галузі мистецтва.

4. Звання народного артиста (художника) республіки надається особам, що мають винятково високі заслуги й досягнення в музичному, сценічному й кінематографічному мистецтві, виявлені як у художній творчості, так і у виконанні.

5. Звання Заслуженого артиста (художника) республіки надається особам, що мають особливі заслуги в мистецтві, зокрема у виконанні мистецьких творів” [6, с. 23].

Важливою новацією у нагородженні було запровадження обов’язкового трудового стажу для нагородження діячів мистецтва, що було позитивним фактором з огляду на відчутне зниження таким чином суб’єктивного фактора.

Як було зазначено в Постанові від 13 січня 1934 року: “Для нагороди діячів мистецтва званням Народного чи Заслуженого артиста (художника) республіки...треба, щоб вони мали стаж художньої роботи в галузі мистецтва не менш як 10 років за Радянської влади” [6, с. 23].

Але найбільш принциповим нововведенням стало визначення ще чіткішого порядку процесу нагородження ніж раніше, що також слугувало різкому зниженню суб’єктивного фактора: “Звання Заслуженого діяча науки, техніки або мистецтва й Народного артиста (художника) республіки надається за постановами Президії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету за поданням відповідних народних комісаріатів, ЦВК АМСРР, обласних виконавчих комітетів, професійних та інших громадських організацій.

Звання Заслуженого артиста (художника) республіки надається за постановами Народного комісаріату освіти УСРР у порозумінні з Всеукраїнським комітетом професійної спілки працівників мистецтва” [6, с. 23].

Таким чином, можна констатувати, що з 1934 року система нагородження почесними званнями набула в Україні усталеного вигляду. Хоча в подальшому вона й надалі розвивалася й удосконалювалася, але це проходило вже тільки в рамках визначених вищезгаданою Постановою парадигми й стала однією з найбільш важливих складових нагородної системи спочатку Радянської, а згодом і незалежної України.

Нагородження почесними званнями Української РСР у роки Великої Вітчизняної – одна з найцікавіших сторінок в історії вітчизняної нагородної системи. Таким чином, також виявився справжній героїзм нашого народу в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками. Навіть у найтяжчі часи найбільш страшної в історії людства війни й надалі тривали нагородження почесними званнями й сам цей важливий інститут нагородної системи постійно розвивався та вдосконалювався. Це свідчило про незламний дух нашого народу в боротьбі за звільнення рідної землі та його спрямованість у майбутнє. Якщо ж проводити історичні аналогії, то цей факт можна порівняти із знаменитим військовим парадом на Червоній площі в листопаді 1941 року під час німецького наступу на Москву, що показало незламний дух народу в час найтяжчих випробувань.

Показово, що це особливо відзначалося в класичному дослідженні з історії вітчизняної фалеристики “Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини”, де героїчному часу Великої Вітчизняної війни в історії розвитку нагородної системи України була приділена особлива увага.

Як відзначалося, з початком Великої Вітчизняної війни територія УСРР була в 1941 – 1942 роках повністю окупована й більшість державних установ, ряд промислових підприємств, науково-дослідних центрів та осередків евакуювали в інші регіони СРСР, де вони відразу ж активно розгорнули свою роботу.

Але, незважаючи на вкрай важкі умови евакуації, радянське й партійне керівництво СРСР всіяло сприяло роботі республіканських органів влади УРСР поза межами української території.

Не можна не погодитися із наступною тезою “Української фалеристики” щодо причин розвитку нагородної системи УРСР у роки війни: “...в нещадних умовах війни та за складних дипломатичних відносин з антигітлерівськими союзниками роль зовнішньополітичного представництва УРСР, навіть формально декларована, набула неабиякої ваги” [1, с. 309].

Безумовно, нагородна система УРСР активно використовувалася як пропагандистський елемент для зовнішньополітичних цілей СРСР. Однак слід доповнити, що як мінімум не менш вагомим чинником був і внутрішній. Продовження функціонування в умовах війни нагородної системи УРСР (вона була суто цивільною на відміну від союзної) повинно було зміцнити дух народу, його мужність у боротьбі з німецько-нацистськими загарбниками. Коли в час війни нагороджувалися діячі мистецтва, науки і культури, це ще раз символічно засвідчувало непорушну впевненість у кінцевій перемозі та намагання вже зараз почати будувати нове мирне життя.

Показово, що нагородження почесним званням заслуженого діяча науки УРСР тривало ще навіть до початку перелому в ході війни (хоча стало значно більш інтенсивним 1943 року, після Сталінградської битви).

Так, у лютому 1942 року почесне звання Заслуженого діяча науки було присвоєно відомому вченому І.М. Іщенку [2, спр. 8 – 15].

А за період з листопада 1942 по жовтень 1943 року цього почесного звання були удостоєні видатні українські вчені різних галузей науки О.М. Ястребов, П.П. Будников, Г.М. Гуревич, В.С. Деркач, Б.М. Маньковський, О.В. Нагорний, І.О. Поваженко, М.С. Спіров, Г.О. Татарінов [1, спр. 20].

1943 року нагородження почесними званнями різко збільшилося порівняно з вкрай важким становищем на фронтах 1942 роком. Після Сталінградської битви заслуженими діячами науки УРСР стали Ф.А. Уфимцев, М.М. Цехновіцев, С.Х. Чавдаров; заслуженими діячами мистецтва УРСР – М.Г. Дерегус, Д.Г. Євтушенко, В.І. Касіян, П.О. Козицький, М.Г. Лисенко, П.Д. Муравін, О.С. Пашенко, М.А. Шаронов; народними артистами УРСР – Д.С. Антонович-Будло, Ф.А. Барвінська, М.К. Висоцький, Л.М. Гаккебуш, Л.П. Карташов, В.Г. Магара, Г.В. Маринич, Г.М. Полежаєв, О.Г. Сердюк, В.М. Чистякова [1, с. 310].

Почесного звання Заслуженого артиста УРСР 1943 року було удостоєно 35 видатних діячів сцени.

Крім чергових нагороджень, у ці роки нагородна система (у тому числі інститут почесних звань) активно розвивалася.

Надзвичайно показовим стало прийняття 11 жовтня 1943 року, незадовго до звільнення столиці України, Указу Президії Верховної Ради УРСР про встановлення звання Народний художник УРСР.

Відповідно до тексту Указу, було встановлено для видатних діячів образотворчого мистецтва УРСР, які відзначилися своїми творами в галузі живопису, скульптури, графіки, декоративного і прикладного мистецтва, звання Народний художник УРСР [3, ст. 24].

Другим пунктом Указу визначалося, що почесне звання Народний художник УРСР надається тільки Президією Верховної Ради УРСР. Це свідчило про високу престижність цієї нової нагороди, враховуючи, що саме Президія Верховної Ради формально вважалася в радянській системі найвищим органом влади (хоча реальна влада й належала партійним органам) [3, ст. 24].

Показово, що саме в часи Великої Вітчизняної війни питання надання почесних звань було остаточно впорядковано й ретельно унормовано до найменших деталей. Це можна пояснити кількома факторами, з яких особливо потрібно виокремити два визначальних.

На першому місці, безумовно, стоїть фактор зміцнення народного духу для досягнення кінцевої перемоги – демонстрація того, що навіть у роки війни країна розвивається в усіх сферах, і її видатні люди отримують належну високу оцінку держави.

Іншим фактором було те, що після початку Великої Вітчизняної війни державне керівництво СРСР узяло курс на зміцнення всіх інститутів державного управління та різкого зниження рівня революційної риторики. Це призвело до формалізації та правової уніфікації

ряду сфер, які до цього часу були більше під впливом “революційної свідомості”, ніж у правовому полі. Нагородна система була й залишається одним з необхідних і вкрай важливих атрибутів державності, і новий державний курс не міг її не торкнутися.

1944 року нагородження почесними званнями було надзвичайно активним.

Наведемо лише нагородження найбільш відомих діячів різних сфер. Так, 1944 року почесне звання Заслуженого діяча науки УРСР було присвоєно К.Г. Воблону, О.М. Диннику, Г.Ф. Проскурі, М.В. Птусі, О.І. Смирнову-Замковому, М.Г. Холодному. Почесним званням Заслуженого діяча мистецтв УРСР нагороджений М.І. Вериківський, а Народного художника УРСР – А.М. Браславський-Страхов, К.Д. Трохименко. Почесне звання Заслуженого лікаря УРСР отримали видатні медики В.В. Іванов, М.М. Міхно, Г.К. Гнідий, А.Й. Плашевський. Заслуженим артистом УРСР став О.Н. Сорока [1, с. 310].

Однак, необхідно зазначити, що при цій великій кількості нагороджень не існувало єдиного правового документа, що унормовував би всі питання нагородження почесними званнями УРСР.

Згадану негативну обставину цілком усвідомлювало вище партійне-державне керівництво і вже 26 вересня 1944 року була прийнята Постанова Президії Верховної Ради УРСР про затвердження Положення про почесні звання Української РСР (Постанова підписана Головою Президії Верховної Ради УРСР М.Гречухою і Секретарем Президії Верховної Ради УРСР О. Межеріним) [4, с. 14]. Затверджене Положення стало ознакою остаточної уніфікації інституту нагородження почесними званнями та повністю ввело його правове поле.

Необхідно більш докладно зупинитися на його змісті, враховуючи надзвичайно велике значення прийняття Положення про почесні звання Української РСР для подальшого розвитку цієї частини вітчизняної нагородної системи.

Першим найголовнішим пунктом Положення було визначено, що почесні звання Української РСР надаються тільки Президією Верховної Ради Української РСР.

Далі йдеться про коло осіб, які мали право на нагородження й докладний перелік заслуг, за які надається кожне почесне звання.

Слід привести згаданий докладний перелік, виходячи з того, що він унормував на кілька десятиріч практику надання почесних звань у тій чи іншій галузі.

Звання Заслуженого діяча науки і техніки або звання Заслуженого діяча науки Української РСР повинно було надаватися за особливо цінні праці в галузі науки і техніки, за особливо важливі для соціалістичного будівництва відкриття й винаходи або за визначну науково-практичну й науково-популяризаторську діяльність.

Звання Народного художника Української РСР мало надаватися живописцям, скульпторам, графікам та архітекторам, котрі створили видатні твори в галузі живопису, скульптури, графіки, архітектури й декоративно-прикладного мистецтва та які мали особливі заслуги в розвитку мистецтва.

Звання Народного артиста Української РСР повинно було надаватися режисерам й артистам театру, кіно, естради, цирку, капели, композиторам, диригентам, музикантам, що володіли винятковою виконавчою майстерністю, які створили видатні художні твори, вистави, кінофільми, музично-виконавчі твори й мали особливі заслуги в розвитку мистецтва.

Звання Заслуженого діяча мистецтв Української РСР надавалося режисерам, артистам, художникам, скульпторам, архітекторам, композиторам, диригентам, педагогам художніх навчальних закладів, що створили великі за своїм значенням твори мистецтва або мали великі заслуги у вихованні й підготовці художніх кадрів, а також у написанні наукових праць у галузі мистецтва.

Звання Заслужено артиста Української РСР надавалися режисерам, артистам театру, кіно, естради, цирку, капели, композиторам, диригентам, музикантам, що володіли високою майстерністю, створили високохудожні образи, вистави, кінофільми, музично-вокальні твори й своєю діяльністю сприяли розвитку мистецтва.

Звання Заслуженого вчителя школи Української РСР надавалися вчителям початкових, неповних середніх, середніх, спеціальних і педагогічних шкіл, які мали стаж педагогічної роботи не менше 10 років, за видатні успіхи в навчанні дітей, вихованні в них почуття любові й відданості батьківщині.

Звання Заслуженого лікаря Української РСР надавалося лікарям лікарських дільниць, амбулаторій, родильних будинків, лікарень, поліклінік, лікувально-профілактичних, санітарних установ й органів охорони здоров'я, які пропрацювали в цих установах не менше 10 років й особливо відзначились у своїй практичній діяльності в галузі охорони здоров'я [4, с. 14].

У Положенні чітко визначався й уніфікований порядок подання до нагородження усіма, без винятку, наявними на той час почесними званнями. Відповідно до встановленого нового порядку, почесні звання надаються за поданням народних комісаріатів й Управління в справах мистецтв при Раднаркомі Української РСР. Також про надання почесних звань могли порушити клопотання районні, міські ради депутатів трудящих та їхні виконавчі комітети, партійні, профспілкові й інші громадські організації перед виконавчими комітетами обласних рад депутатів трудящих, які повинні були вносити свої пропозиції до відповідних наркоматів або Управління в справах мистецтв при Раднаркомі Української РСР.

Також у Положенні вперше унормувалося питання видачі всім особам, які отримали почесне звання, особливої грамоти Президії Верховної Ради УРСР.

Уперше також було унормовано питання щодо позбавлення почесного звання. Положенням визначалося, що позбавлення почесного звання може бути проведено тільки Президією Верховної Ради Української РСР.

Нове Положення не залишилося на папері, а відразу почало активно застосовуватися на практиці і почесними званнями відповідно до нової правової практики почали нагороджувати широке коло осіб.

У цілому можна констатувати, що в період Великої Вітчизняної війни інститут нагородження почесними званнями відіграв важливу роль у патріотичному піднесенні населення Радянської України в боротьбі з німецько-нацистськими загарбниками. Не менш важливим для розвитку нагородної системи України стало те, що саме в роки Великої Вітчизняної війни інститут нагородження почесними званнями остаточно набув правового унормування, що стало визначною віхою у всьому розвитку нагородної системи України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини. (У двох книгах). Керівник авторського колективу Д.В. Табачник. Київ, 2004, Книга перша.
2. ЦДАВО України, Ф. 1, оп. 24, спр. 8 – 15.
3. Відомості Верховної Ради УРСР. 1944. №5.
4. Відомості Верховної Ради УРСР. 1945. №7 – 8.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Воронін Віктор Миколайович – кандидат історичних наук, Перший заступник Голови Державної архівної служби України.

Наукові інтереси: фалеристика, формування системи державних нагород України.

УДК 94 (477) «1918»

“ДОБА ГЕТЬМАНЩИНИ” В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Олександр ДЕРГАЧОВ (Кіровоград)

У статті розглядаються проблеми рефлексивного осмислення Володимиром Винниченком періоду гетьманату П. Скоропадського в контексті контрреволюціонізму.

Ключові слова: “Доба Гетьманщини”, Українська революція, контрреволюція, реакція, окупація.

В статье рассматриваются проблемы рефлексивного осмысления Владимиром Винниченко периода гетманата П. Скоропадского в контексте контрреволюционизма.

Ключевые слова: “Эпоха Гетьманщины”, Украинская революция, контрреволюция, реакция, оккупация.

The article deals with the problem of reflective thinking by V. Vynnychenko of a period of P. Skoropadskiy Hetmanat in the context of counterrevolution.

Keywords: "Hetmanat Period" Ukrainian revolution, counter-revolution, reaction, occupation.